

Kaynakları Kıt Olan Çiftçilere Ulaşmada Etkin Bir Yaklaşım: Sivil Toplum Örgütleri

Ferhan SAVRAN¹

Summary

An Effective Approach Reaching to Resource Poor Farmers: NGOs

Public extension cost is increased due to many reasons and it is also faced the problems that reaching to resource poor farmers and disadvantage groups. NGOs play increasing roles in rural development and extension studies. Increasing roles of NGOs has attracted international financial organizations and governments of developed countries. As a result of attraction they have started to transfer more resources to NGOs. The key of success of NGOs at the rural development studies is participation of the rural poor.

Key Words: NGOs, Development, Rural Poor, Marginal Groups

Giriş

Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde kamu kaynaklı yayım ve kırsal kalkınma çalışmalarında beklenen sonuçlar alınamamış ve yıllar itibarıyla bu tip çalışmalara aktarılan kaynaklar azalmıştır. Kamu ve özel yayım hizmetlerinin götürülemediği bölgelerde “**Sivil Toplum Örgütlerinin (STÖ)**” gösterdikleri başarılar dikkatleri bu örgütlerin üzerine çekmiştir. STÖ'nin çalışmaları, başarıları sorgulanarak özellikle dezavantajlı bölgelerde yaşayan gruplara ulaşmada etkin bir model olduğu anlaşılınca, uluslararası finans kuruluşları ve gelişmiş ülkelerin hükümetleri tarafından kaynak aktarımı başlamış ve yıllar itibarıyla giderek artmıştır. Örneğin, İngiliz hükümetleri tarafından bu tip organizasyonlara aktarılan miktar 1982 yılına göre 1990 yılında 9 kat artmıştır (2).

¹Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Böl.
Çanakkale. fsavran@comu.edu.tr

STÖ'nin karakteristikleri şöyle sıralanabilir;

1. Kaynakları kıt olan çiftçilere ve dezavantajlı bölgelerde yaşayan gruplara ulaşmak,
2. Tüm aktivitelere kırsal fakirin katılımını sağlamak,
3. STÖ çalışmalarında başarı ölçütü kırsal fakirin "öğrenme sürecine" katılımını sağlamak ve bu sürecin sürdürülebilir olmasını sağlamak,
4. Kamu yayımı ile kontrast. STÖ insan merkezli bir kalkınmayı hedefler,
5. Esneklik ve tecrübe. Kamu kuruluşlarının büyük ve hantal organizasyon yapısına göre STÖ'nin küçük, ve bürokratik olmayan yapısı ve kırsal kalkınma çalışmalarında edindiği deneyimler,
6. Özgün örgütlenme ve kurumsallaşma,
7. Düşük maliyet. Gönüllü katılımlar nedeniyle çalışmaların maliyetlerin büyük organizasyonların maliyetlerine göre düşük olması.(13).

Sivil Toplum Örgütlerinin Gelişimi

1980'li yıllar STÖ'ne ilginin artmaya başladığı dönemdir. Örneğin, 1986 yılında 26 OECD ülkesindeki STÖ kanalıyla dezavantajlı gruplara yapılan yardımın miktarı 5.3 milyar \$'a ulaşmıştır. Yardım miktarının %63'ü özel, %27'si kamu kaynaklarından sağlanmıştır. 1975 yılına ait rakamlarla karşılaştırılacak olursa; STÖ'lerin yapmış oldukları yardımın toplamı 1.46 milyar \$ (1986 fiyatları ile 2.65 milyar \$) dan %100 artışla 5.3 milyar \$'a yükseldiği görülmektedir.

1980'li yıllardan itibaren gelişmiş ülkelerin ve uluslararası kuruluşların STÖ'ne yönelik yardımlarının da artmaya başladığı yıllar olarak dikkati çekmektedir. Bunlar arasında Avrupa Birliği (European Union-EU), Dünya Bankası (World Bank-WB), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (The Organization for Economic Cooperation and Development-OECD), İngiliz Uluslar Topluluğu Sekreteryası ve Vakfı (The Commonwealth Secretariat and the Commonwealth Foundation-CSCF) başlıcaları olarak belirtilebilir. Ayrıca 1987 yılında Asya Kalkınma Bankası (Asian Development Bank-ADB) STÖ ile ilişkiyi başlatan ilk bölgesel kalkınma bankası olarak dikkati çekmektedir.

STÖ yapıları ve amaçları bakımından kendi aralarında farklılıklar gösterse bile üç ortak özellikte birleşmektedirler. Birincisi, kar amacı gütmeyen kuruluşlar olmasıdır. İkincisi, hükümetler bağlı değildir. Üçüncüsü ise, yasal yardımseverlik statüsüne sahip olmalarıdır. Örneğin İngiltere’de 150000 kayıtlı yardımsever STÖ bulunmaktadır. Bunlar arasında yüz tanesi kalkınma amaçlıdır. Bu tip kuruluşlara hükümetler tarafından önemli vergi avantajları sağlanmaktadır. Yardımsever kuruluşlara sağlanan avantajlarla ilgili kanun İngiltere’de 17. yüzyılın başlarında çıkartılmıştır (2).

Sivil Toplum Örgütlerinin Fonları

İngiltere’nin kalkınmaya yönelik çalışan en büyük iki STÖ’nün (Oxfam ve Çocukları Koruma Fonu-Save the Children Fund) 1988/89 yılları itibariyle gelirleri sırasıyla 67 ve 51 milyon Sterling Pound ve sahadaki her ofisi için yaptığı harcamalar sırasıyla 1.4 ve 0.7 milyon Sterling Pound olarak gerçekleşmiştir. (9, 11).

STÖ’ne her ne kadar hükümet ve uluslararası kuruluşlar destekleseler de, fonlarının en önemli kısmını bağışlar oluşturmaktadır. Bu nedenle bu tip organizasyonlar **”Bağışlayıcı Yönlendirmeli”** olarak ta tanımlanabilmektedir. Bu tanımlamaya bağlı olarak STÖ açıklık ilkesine bağlı kalarak yapılan bağışların hangi amaçlarla ve nerelere harcandığını göstermekle yükümlüdür. Ayrıca, STÖ kendi işletme giderlerini toplam gelirlerinin belli bir yüzdesi ile sınırlamak zorundadırlar.

Sivil Toplum Örgütlerinin Hükümetlerle İlişkileri

STÖ’nin hükümetlerle ilişkileri aşağıdaki gibi gruplandırılabilir;

1. Tamamlayıcı. Kamunun yürüttüğü çalışmaları destekleyen aktiviteler yapmak,
2. Kamunun ulaşamadığı bölgelerde çalışmak,
3. Öncülük yapmak. Bu suretle ortaya çıkabilecek yeniliklerin bir model olarak kamu tarafından kullanılmasını sağlamak,
4. Kamu kuruluşları ile yarışarak daha iyi hizmet üretmek veya kamunun yerini doldurmak,
5. Hükümetlerle dezavantajlı gruplar arasında arabuluculuk yapmak (3).

Hükümetler ile STÖ arasında işbirliğinin karşılıklı anlayış, güven ve sağduyulu politikalarla sürdürülmesi “Yöresel Kalkınma” çalışmaları için büyük önem taşımaktadır. Son otuz yıldaki gelişmeler incelendiğinde ve elde edilen tecrübelerin ışığında STÖ ile hükümetler karşılaştırıldıklarında, STÖ sahip oldukları göreceli üstünlükler şöyle özetlenebilir;

1. Dezavantajlı gruplara ulaşmada etkinler,
2. Kalkınma programlarından yararlanacakların katılımını sağlamada başarılılar,
3. Kalkınma süreci ile program çıktıları arasındaki ilişkileri daha doğru kurabilmekte,
4. Öğretim, teknik yardım ve malzeme temini olarak adlandırılan “yardım karmasını” daha iyi seçebilmekte,
5. Daha esnek olabilmekte,
6. Bölge düzeyinde kurumları güçlendirmede daha başarılı kabul edilmekte,
7. Daha düşük maliyetle çalışabilmekte,
8. Özel durumlar karşısında daha uygun müdahaleler yapabilmekte,
9. Alternatif fikir ve tecrübeler konusunda daha deneyimli,
10. Stratejik-zamanlandırılmış ve daha uzun dönem çalışabilen,
11. İnsan merkezli problem tanımlanması ve araştırılması görevlerini daha iyi üstlenebilen,
12. Yöresel bilgi ve yerel kaynakları daha etkin kullanabilen,
13. Öğretirken kendisi de öğrenen ve edindiği tecrübeyi daha çok tekrarlayabilen,
14. Dezavantajlı grupların gerçeklerini daha iyi teşhis ve analiz edebilen,
15. Personeli daha iyi motive eden ve elinde tutabilen,
16. Sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmede daha başarılı olan kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (6).

Sivil Toplum Örgütlerinin Stratejilerindeki Değişimler

STÖ'nin başlangıçtaki amaçları ve stratejileri zor durumda olanlara yardım etmek ve misyonerlik yapmak iken, sonraları (kısmen başlangıç stratejilerini korurken) dezavantajlı bölgelerde yaşayan grupların kalkınmalarına yönelik stratejiler geliştirmişler ve kalkınma modellerini

uygulamaya başlamışlardır. Elliott (1987) ve Korten (1987) STÖ'nin stratejilerindeki değişimleri üç döneme ayırmaktadırlar;

I. Dönem: Yardım ederek rahatlatma (Relief&Welfare)

II. Dönem: Küçük ölçekte kendine yeterli ancak STÖ bağımlı kalkınma (Small-scale self-reliant development)

III. Dönem: Sürdürülebilir bir sistem geliştirilmesi (Sustainable systems development).

Son yıllardaki STÖ çalışmaları incelendiğinde, sürdürülebilir bir sistem geliştirme çalışmalarına ağırlık verildiği ve yeni bir sektörün doğduğu gözlenmektedir. Bu kapsamda, merkezleri gelişmiş ülkelerde olan STÖ üçüncü dünya ülkelerindeki kurulmuş olan STÖ kanalıyla dezavantajlı gruplara yönelik programları destekleyerek yardımcı olmaktadır. Son yıllarda kalkınma öğretiminin uluslararası bir vizyon olarak benimsenmesi için batı orijinli STÖ üzerindeki baskıların arttığıda bilinmektedir.

Sonuç

STÖ 'nin üçüncü dünya ülkelerinde yürüttükleri kalkınma programları incelendiğinde, bu örgütlerin kalkınmada itici bir güç oldukları genel kabul gören bir düşüncedir. STÖ başarısı hem kırsal fakirlerin yaşam koşullarının iyileştirilmesinde hem de yöre insanının kalkınma çalışmalarına katılımının sağlanmasıyla ön plana çıkmaktadır. STÖ'nün farklılaştıran üç özelliği aşağıda özetlenmiştir.

1. STÖ boşluk dolduran kuruluşlardır. Özellikle kamunun ulaşamadığı yörelerdeki fakir gruplara ulaşmadaki başarısıyla önemli bir boşluğu doldurmaktadır.
2. STÖ gerçek bir taban hareketidir. Bu özelliğiyle marjinal gruplara daha yakın olabilmekte ve yöre insanının etkin katılımını sağlayabilmektedir.
3. STÖ ilişki örgütleridir. Bu kuruluşların çalışmalarındaki başarının altında yatan temel faktör, STÖ'nin hükümetlerle, bağış sağlayan diğer örgütlerle ve kırsal fakirlerle, marjinal gruplarla kurmayı başardıkları organik ilişkilerdir.

STÖ uygulamada çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu güçlükler dışsal engeller ile yönetim ve organizasyon yapısı gibi içsel faktörlerdir. STÖ her yönüyle irdeleyen yayınları (Oakley 1989, Cernea, 1988; Schneider 1988; Bratton 1990; Poulton ve Harris 1988)

taradığımızda yazarların ortak görüşleri STÖ kalkınma programlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında önemli roller üstlendikleri ve gelecekte de bu rollerinin devam edeceği yönündedir.

Özet

Kamu yayımının maliyetinin artması, dezavantajlı bölgelere ulaşmadaki zorluklar vb. nedenlerle STÖ'nin yayım ve kırsal kalkınma çalışmalarındaki rolü artmaya başlamıştır. Bu artan önem uluslararası finans örgütlerinin dikkatini STÖ'ne yöneltmiş ve bu tip kuruluşlara daha çok kaynak aktarmaya başlamışlardır. Özellikle küçük çiftçilere ve dezavantajlı gruplara ulaşmada gösterdikleri başarı kırsal kalkınma çalışmalarında katılımın önemini ortaya çıkartmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Örgütleri, Kalkınma, Kırsal Fakir, Marjinal Gruplar

Kaynaklar

1. Bratton, M., 1990. Non-Governmental Organisations in Africa: can they influence public policy? Development and Change, 21:1, January 1990,
2. Brown, D., 1990. Rhetoric or reality. AERDD Bulletin28. Feb.1990, Reading.
3. Campbell, P., 1989. Institutional Development: Basic Principles and Strategies, ICVA, Geneva.
4. Cernea, M., 1988. Non-Governmental Organisations and Local Development. World Bank Discussion paper 40. Washington.
5. Elliot, C., 1987. Some Aspects of Relations Between the North and South in the NGO Sector, Drabek.
6. Fowler, A., 1990. Doing IT Better. . AERDD Bulletin28. Feb.1990, Reading.
7. Korten, D., 1987. Third Generation Strategies; Key to people-centred Development, Drabek.
8. Oakly, P. 1989. Involment of People in Development Activities and the Role of promotional non-governmental Organisations, FAO Report, Bankok.
9. Oxfam, 1989. Annual Report 1988-1989,. Oxfam, Oxford.
10. Poulton, R., Harris, M., 1988. Putting People First: Voluntary Organisations and Third World Organisations. London MacMillan 1988.
11. Save the Children Annual Reports, 1989. Annual Report 1988-1989, SCF, London.
12. Schneider, B., 1988. Barefoot Revolution. Intermediate Technology Publications, London.
13. Tendler, J., 1982. Turning private Voluntary Organisations Into Development Agencies: Questions for Evaluation, AID Program Evaluation Discussion Paper No.12, Washington, DC.